

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

בס"ד, גליון תקמא, פרשת בהעלותך, תשפ"ג

מאת: יצחק בירך דסקל – דיין ומורה צדק

טל: 052-7611435 y.b.daskal@gmail.com

ביאור דבריהם, דהנה בהמה שמחמת מחמת המלאכה בעצמה, כגון ששואל בהמה למהלך יום ומחמת ההליכה מתה, זה הוא דין תורה שמתה מחמת מלאכה פטור, ונחלקו הרמ"ה והרא"ש האם מתה מחמת מלאכה היא דוקא מחמת המלאכה עצמה, או בשעת המלאכה, דהנה מבואר בגמרא (בבא מציעא צז, א) שאם שאל חתול להרוג עכברים, ותוך כדי הריגת העכברים אכלה הרבה מהם ומתה, הוי מתה מחמת מלאכה, אף על פי שלא מתה מחמת המלאכה עצמה, שהרי שאלה להרוג עכברים, ולא מתה מחמת הריגת העכברים, אלא שתוך כדי המלאכה אכלתם ומתה. ומזה למד הרמ"ה שכל אונס שנעשה בגרם של המלאכה פטור. ולפי זה למד, שהוא הדין אם שאל בהמה לדרך ידועה, ובאו עליה ליסטים באותה הדרך, הוי מתה מחמת מלאכה, "כיון שמחמת הדרך ששאלה לילך בה - הוליכה ונאנסה".

אבל הרא"ש אומר, שמתה מחמת מלאכה היא דוקא שעל ידי מעשה המלאכה ששאל אותה מתה, אבל אונס שיכול להיות גם בלא המלאכה חייב, ואינו דומה לחתול שהרג עכברים, שאף על פי שלא מתה מחמת הריגת העכברים, אבל לא היה יכול להיות אונס זה אלא בשעה שהיא הולכת להרוג אותם, אז אוכלת אותן, אם כן זה מחמת המלאכה, אבל ליסטים יכולים להיות גם לא בדרך הזו, אלא בכל מקום.

והמחבר פסק כדברי הרמ"ה, והרמ"א מביא את שיטת הרא"ש להלכה. וז"ל בחושן משפט (שמ, ג), "השואל בהמה מחבירו לילך דרך ידוע, ובאו עליו לסטים באותו הדרך, או חיות רעות, ואנסוה ממנו, חשיב שפיר מתה מחמת מלאכה. הגה: ויש חולקין בזה, וסבירא להו דלא מיקרי מחמת מלאכה, דהרי אף בלא הליכת הדרך איפשר שיבא לה אונס כזה (טור בשם הרא"ש). אבל המשאיל לחבירו שונרא לרדוף עכברים, ואכלוה העכברים, מיקרי מחמת מלאכה, דבא לה האונס מחמת המלאכה, וכל כיוצא בזה" עכ"ל.

העולה מזה: שאל חתול להרוג עכברים, ואכלן ומת פטור, דהוא מתה מחמת מלאכה. מזה למד הרמ"ה דפטור אפילו שלא המלאכה המייתה, אלא מתה בשעת המלאכה, ופטור גם בשואל בהמה לדרך ידועה, ובאו ליסטים בדרך ההיא. והרא"ש סובר, דדוקא בחתול, שבאותה מלאכה מתה, אבל לא בשואל לדרך ובאו ליסטים, שיכולים לבוא בכל מקום. והמחבר פוסק כהרמ"ה, והרמ"א מביא את שיטת הרא"ש.

בדין שאל רכב, וערבים זרקו עליו אבנים, האם חייב לשלם את הנזק

ובו יבואר: א. שאל חתול להרוג עכברים, ואכל ומת מהם, האם הוי מתה מחמת מלאכה. ב. שאל בהמה לדרך ידועה ובאו ליסטים, האם הוי מתה מחמת מלאכה. ג. שאל בהמה לדרך סתם, ובאו ליסטים, האם הוי מתה מחמת מלאכה. ד. שאל קדרה לבשל בשר, ובטעות הכניס כף חולבת, האם הוי מתה מחמת מלאכה. ה. הטעם שמתה מחמת מלאכה פטור, לפי הרמב"ן. ו. האם הרמ"ה שפוטור בשאל בהמה לדרך כו' סובר כהרמב"ן. ז. שאל רכב ונסע בירושלים וזרקו ערבים אבנים וניזוק, האם הוי מחמת מלאכה.

הנידון

"שאלתי רכב, ונסעתי בירושלים במקום שאינו מסוכן ולא זורקים שם אבנים, אלא שבכל זאת זרקו שם ערבים אבנים, והזיקו את הרכב, האם אני חייב לשלם, או שיש לפטור מטעם מתה מחמת מלאכה".

תשובה

חייב לשלם אף על פי שהוא אונס, דשואל חייב באונסין, ואינו מתה מחמת מלאכה אפילו לפי הפוטורים בשאל בהמה ובאו ליסטים בדרך, כיון שאבנים אלו היו יכולים להזרק בכל מקום.

ביאור התשובה

מחלוקת הרא"ש והרמ"ה בגדר מתה מחמת מלאכה

כתב הטור בחושן משפט (סימן שמ) וז"ל, "כתב הרמ"ה, מי ששואל בהמה לילך דרך ידוע, ובאו עליו לסטין באותו הדרך, או חיות רעות ואנסוה ממנו, חשיב שפיר מתה מחמת מלאכה, כיון שמחמת הדרך ששאלה לילך בה הוליכה ונאנסה, כי היכי דפטרינן לה הוא דשאל שונרא מחבריה ואכלה עכברים טובא ומתה, אף על פי שלא הרגתה המלאכה גופה, כיון שבמלאכה ששאלה לצרכה מתה בגרמתה. וא"א הרא"ש ז"ל אומר דאין נראה, דלא דמי לשונרא ששאלה להרוג עכברים, דבאותה מלאכה עצמה נאנסה, והוי כשואל בהמה למהלך יום אחד ומחמת ההילוך מתה, אבל אם נאנסה ממנו בדרך, אונס אחר הוא ואינו מחמת מלאכה, שאף בלא מלאכה אפשר שתאנס ממנו, הילכך חייב עכ"ל.

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

העולה מזה: מלשון הטור והשלחן ערוך מוכח שהרמ"ה אינו פוטר אלא בשואל בהמה לדרך ידועה, אבל שאל לדרך סתם, אפילו שרק בדרכים יש ליסטים, לא הוי מתה מחמת מלאכה, דלא שאלה לדרך ידועה.

ראיה מהשער המלך, שלא דוקא דרך ידועה

אבל יש להביא ראיה גדולה משער המלך, דשיטת הרמ"ה היא לאו דוקא על דרך ידועה, דז"ל שער המלך (חובל ומזיק ז, ג) "הוה עובדא ושאלה אשה משכנתה קדרת בשר של חרס כדי לבשל בה, ובעודה מבשלת שכחה ותחבה כף חולבת, ולא היה במאכל ס' באופן שנאסרה הקדרה והמאכל, והן עתה נפשה לשאול הגיעה, אם היא חייבת לשלם לה הקדרה או לא".

ולאחר שנשא ונתן הכריע שיש לפטור מכל מיני טעמים, ולבסוף מביא עוד טעם להיתר וז"ל, "ועוד מטעם אחר נראה לי שהיא פטורה מלשלם הקדרה, מטעמא דכיון דבהיותה עוסקת במלאכת הבישול נאסרה, הוה ליה כמתה מחמת מלאכה, דקיימא לן דשואל פטור, ובהדיא כתב הטור סימן ש"מ וז"ל כתב הרמ"ה מי ששואל בהמה לילך דרך ידוע ובאו עליו לסטין ואנסיה חשיב שפיר מתה מחמת מלאכה, כיון שמחמת הדרך ששאלה לילך בה הוליקה ונאנסה, והביא ראיה מההיא עובדא דשאל שונרא כו' יע"ש. ואף למ"ש הטור שם שהרא"ש חלק על הרמ"ה ז"ל, היינו מטעמא דלא חשיב עתה מחמת מלאכה כיון שאף בלא מלאכה אפשר היה שתאנס ממנו, ואם כן בני"ד כיון דמסיבת אותה מלאכה דהיינו הבשול ומגרמה באה לו ההיזק, דאלו לא היתה מבשלת לא היתה נאסרת הקדרה, אף הרא"ש ז"ל מודה. הן אמת שמדברי הרמב"ן ז"ל הביאו מרן שם שכתב דה"ט דמתה מחמת מלאכה פטור משום דפשיעה דמשאיל הוא, שהשאילה למלאכה והיא אינה יכולה לסבול, היה נראה דבני"ד כיון דליכא פשיעה דמשאיל חייב השואל, וכ"כ הש"ך סי' הנזכר סק"ה שדברי הרמב"ן הללו הן מנגדין לדברי הרמ"ה ז"ל, ומ"מ נראה דמידי פלוגתא לא נפקא, ועיין מח"א ז"ל הלכות שאלה ופקדון סימן ד' ובמורה"ש הלוי ח"מ והיה מקום לישא וליתן בענין אך אין הפנאי מסכים עמי" עכ"ל.

הנה מבואר בדברי שער המלך, שפשוט לו שכל אונס שקרה בשעת מלאכה, שלא היה יכול להיות שלא בשעת מלאכה, אפילו שלא שאל למלאכה זאת ממש, דהיינו להכניס כף חלבית בקדה של בשר, אבל כיון שמעשה כזה לא יהיה רק על ידי מלאכת בישול, גם זה הוא בכלל שיטת הרמ"ה ששאלה לדרך וקרה בדרך חיות וליסטים שאינם

שאל בהמה לדרך ולא לדרך ידועה

ויש לחקור בשיטת הרמ"ה, מה הדין בשואל בהמה לסתם דרך, ולא לדרך ידועה, ובאו ליסטים בדרך, האם גם בזה סובר הרמ"ה שפטור, דדלמא דוקא בשואל לדרך ידועה, והלך בדרך ההיא, הרי שבדיוק במלאכה ששאל אותה, בה קרה האונס, אבל שאל סתם לדרך, ולא דוקא לדרך ידועה, וקרה אונס ליסטים חייב, או דלמא אף בדרך סתם, כיון ששאל לדרך ובאו ליסטים בדרך, הרי שנעשה האונס בשעת המלאכה.

ואין ספק שלשון הטור ולשון המחבר מורים, שדוקא בשאל לדרך ידועה הוי מחמת מלאכה, שהרי דקדק הטור וכתב, "כתב הרמ"ה מי ששואל בהמה לילך דרך ידוע, ובאו עליו לסטין באותו הדרך, או חיות רעות ואנסוה ממנו חשיב שפיר מתה מחמת מלאכה, כיון שמחמת הדרך ששאלה לילך בה הוליקה ונאנסה, כי היכי דפטרינן לההוא דשאל שונרא מחבריה ואכלה עכברים טובא ומתה אף על פי שלא הרגתה המלאכה גופה, כיון שבמלאכה ששאלה לצרכה מתה בגרמתה" עכ"ל, הנה כל לשונות אלו מוכיחות כמאה עדים שדוקא באותה הדרך.

וכן מדוקדק לשון המחבר שם שכתב "השואל בהמה מחבירו לילך דרך ידוע, ובאו עליו ליסטים באותו הדרך".

ואל תקשה עלי מלשון הבית יוסף בבדק הבית, שכתב ליישב קושיית הרא"ש הנ"ל וז"ל "ומה שהקשה הרא"ש להרמ"ה י"ל דאין הכי נמי דאמרינן דמחמת אותה מלאכה נאנסה, שהרי אין חיות רעות וליסטים מצויים בעיר, והדרכים בחזקת סכנה עכ"ל, הנה לא כתב דרך ידועה, אלא באופן כללי שכל הדרכים בחזקת סכנה. הא לא קשיא, דאין ראיה מזה כלל, דהבית יוסף בא ליישב תמיהת הרא"ש, מה ראיה מחתול, הרי אותו אונס של ליסטים יבוא בעיר, ואינו דומה לחתול שאכל עכברים, ועל זה מתרץ שאין מצוי לבוא ליסטים בעיר אלא בדרך, אבל מכל מקום מודה הבית יוסף שאם שאל סתם לדרכים ולא למלאכה ידועה, וקרה אונס ליסטים שאינו מצוי בעיר, אין זה מחמת מלאכה, שהרי סתם שאלה לכל דרך, לכן לא דקדק לכתוב דרך ידועה, ולכן בשולחנו הטהור הניח לשון הרמ"ה.

וכן מוכח מהערוך השולחן שהביא את דברי בדק הבית בלשון זה (שם, סעיף יד) "יש מי שאומר, דהשואל בהמה מחבירו לילך דרך ידועה ובאו עליו ליסטים באותו הדרך או חיות רעות ואנסוה ממנו, חשיב שפיר מתה מחמת מלאכה, ואף על גב דאין זה שייך להמלאכה, מ"מ כיון ששאל לילך בדרך זה, והדרך מוחזקת בליסטים וחיות רעות, זה גופא הוי כמחמת מלאכה [בד"ה] עכ"ל

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

הנה מבואר בנתיבות שגם לשיטת הרמ"ה, רק אונס שלא היה קורה בעיר, כיון שהיו לו מושיעים, אז הוי מחמת מלאכה, אבל אם בעיר היה גם נאנס לא הוי מחמת מלאכה, לפיכך תמה הפתחי חושן, דדברי הרמ"ה הם רק באונס שדרכו לבוא בדרך, אבל אונס שאין דרכו לבוא דוקא בדרך, אין זה מחמת מלאכה, ולזה הביא ראייה מהנתיבות.

ולעניות דעתי ביאור שיטת שער המלך, דסובר שאין כונת הרמ"ה שרגיל האונס לבוא, אלא כוונתו לומר, שאם יהיה אונס כזה שאינו יכול לבוא אלא בדרכים, לכן הוי מחמת מלאכה, ולא מחמת שמצוי או לא מצוי, אלא שמחמת המלאכה באה האונס, אם כן גם בטעות שהכניסה כף חולבת, אף על פי שאינו מצוי, מכל מקום, כיון ששאלה קדרה לבישול, ורק בבישול שאז הכלי חם יכול להיות טרפה על ידי כף חולבת, הרי זה מחמת מלאכה, דמחמת המלאכה של בישול בא האונס, ואין נפקא מינא אם הוא רגיל לבוא או לא.

ודברי הנתיבות אינם שייכים כלל לזה, דהנתיבות מדבר על אונס שגם היה יכול להיות בעיר, ובזה גם שער המלך מודה שכל אונס שיכול להיות בעיר לא הוי מחמת מלאכה, אבל שיטת הרמ"ה שכל אונס שאינו יכול להיות אלא בדרך, אפילו אינו מצוי שם, הוי מתה מחמת מלאכה, וזה פשוט.

העולה מזה: הטעם שהשואל כלי בשר והכניס כף חולבת הוי כמתה מחמת מלאכה, אף על פי שלא רגיל להיות אונס זה, מכל מקום, כיון שרק מחמת בישול נעשה הכלי טרפה, נמצא שמחמת מלאכת הבישול בא האונס.

ישוב שיטת הרמ"ה לפי הרמב"ן

והנה הש"ך הכריע כשיטת הרא"ש המובא ברמ"א, וז"ל הש"ך (שם, ס"ק ה) "ויש חולקין כו'. וכן נראה לי עיקר, וכמו שכתב הרמב"ן ומביאו ב"י וז"ל והא דאמרין מתה מחמת מלאכה דפטור, קשיה לי, מיגרע גרע, כיון דכי מתה מחמת מיתת עצמה חייב אף על גב דמלאך המות הוא דקטלא, ומה לי הכא ומה לי התם, כי מתה מחמת מלאכה דשואל, דמכל מקום איהו גרם לה היכא מיפטר, ויש לומר, דשואל ודאי חייב באונסין, אבל לא בפשיעה דמשאיל, וכאן משאיל פשע בה, שהשאילו למלאכה, והיא אינה יכולה לסבול אותה, וכן כתב הרשב"א והריב"ש סימן תכ"ג, אם כן כאן שלא פשע המשאיל חייב השואל, ולא דמי לשונרא דקטלוה עכברים, דהשאילה לצורך עכברים, ודו"ק עיין בתשובות רשד"ם סימן תל"ה עכ"ל.

מצויים בעיר, וצריך לומר דסובר השער המלך שלא דוקא דרך ידועה. אלא שבנידון שלו אפילו הרא"ש מודה.

ובאמת הפתחי חושן בעצמו נראה שסובר ששיטת הרמ"ה היא לא דוקא בשואל לדרך ידועה, שהרי כתב (חלק ג פקדון ושאלה, פרק י, סעיף י) "יש אומרים שלא פטרו מחמת מלאכה אלא כשהמיתה או הקלקול באו מחמת המלאכה עצמה, כגון ששאל חתול להרוג עכברים ואכלה הרבה ומתה, או שאכלוה העכברים, וכן בהמה שנתייגעה מחמת הילוך בדרך ומתה או הוכחשה, ואפילו נכשלה בדרך הילוכה ונפלה ומתה, אבל אם שאל בהמה לילך בדרך, ובדרך הילוכה באו ליסטים או חיות רעות ונאנסה, אינו בכלל מתה מחמת מלאכה, ויש אומרים שכל שבא כתוצאה מהמלאכה פטור" עכ"ל.

העולה מזה: מדברי שער המלך מבואר, שכל אונס שאינו בא אלא בשעת המלאכה, הוי כמתה מחמת מלאכה, ולכן פטור שאל קדרה לבשר בשר, והכניס כף חולבת, ומוסיף שאפילו הרא"ש מודה בזה.

ביאור שיטת שער המלך

והנה בפתחי חושן (חלק ג פקדון ושאלה, פרק י, הערה כה) הביא את דברי שער המלך הנ"ל ותמה על דבריו, וז"ל "ולענ"ד סברתו האחרונה צ"ע, דלא דמי לנדון הרמ"ה שדרך לבא אונס כזה בדרך, ולשם כך שאלה, אבל בנדון השער המלך, וכי דרך להטריף קדירה בשעת בישול, וכן מוכח מדברי הנתיבות המשפט שהבאתי לעיל (הערה כג) שלא פטר הרמ"ה אלא באונס הרגיל לבא מחמת הדרך, ובפרט אם נאמר כסברתו שכאן הוי כמזיד, ודאי דלא מסתבר לומר שבכה"ג פטור הרמ"ה עכ"ל.

ומה שהביא מדברי הנתיבות, הרי לך לשונו (אורים, סימן שמ ס"ק ה) וז"ל "באותו הדרך. מדנקט המחבר ואנסוה ממנו, נראה, דאם נגנבה ממנו, דהיינו שנסם בעידנא דניימי אינשי, ובא גנב ונגנבה חייב, דגם המחבר מודה דכל היכא שאפשר שיבוא להאונס כזה אפילו לא היה בדרך, דלא הוי מתה מחמת מלאכה. ודוקא דאנסוה ממנו בפניו, ואם היה בעיר היו לו מושיעים, ואין דרך לבוא אונס כזה רק בדרך שאין לו מושיעים, דהוי כאילו המשאיל אפקרה לגבי אונסין דאינן ראויין לבוא רק בדרך, אבל גניבה שאפשר לבוא גם בביתו לא מיקרי מחמת מלאכה. ולפ"ז נראה, דה"ה אפילו גניבה של לסטים מזויין, כל שנעשה גניבה שלא בפניו, שאפילו אי לא היה מזויין היה יכול ג"כ לגונבה, אין זה אונס השייך לדרך וחייב עכ"ל.

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

שלפי זה הטעם, בחתול שאכל עכברים שפטור, כי סוף סוף שאל להרוג עכברים, ודרכו של חתול לאכול העכברים ולמות, הרי זה כפשיעה. אבל אם שאל בהמה לדרך ונאנס בליסטים, לפי טעם הרמב"ן, אין זה מתה מחמת מלאכה לפיכך חולק על הרמ"ה שפוטור. ולולי דמיסתפינא אמינא ליישב, דהרמ"ה סובר, שגם שואל לדרך שמצוי ליסטים, הרי זה כעין פשיעה, כמו חתול להרוג עכברים, שהרי מצוי שהליסטים יזיקו.

הלכה למעשה בשאל לסתם דרך ובשיטת הרמ"ה

וכיון שנתבאר שיש ספק בשיטת הרמ"ה בשואל לדרך סתם, מידו ספק לא יצאנו, כמו כן קשה להכריע בין שיטת המחבר והרמ"ה במחלוקת הרמ"ה והרא"ש, בזה לכן הוא ספיקא דדינא, ובמקום אחר הארכנו בזה.

נידון דידן

ועכשיו נבוא לבאר נידון דידן. דהנה, אם שאל לדרך מיוחדת שיש בה סכנה של זריקת אבנים, באנו למחלוקת הרמ"ה והרא"ש, או אפילו אם זרקו אבנים בגלל שהוא בדרך, כבר נתבאר דהוי ספק ספקא. אבל בנידון דידן שסתם זרקו אבנים, הרי גם אם היה הרכב לא בדרך אלא חונה בעיר, בכל מקום שהוא, היו יכולים לזרוק עליו אבנים, ולא זרקו מחמת המקום, אם כן באופן זה גם הרמ"ה מודה שחייב המשאיל באונסין, ולא מיבעיא לנתיבות המשפט שנתבאר שאם נגנבה בדרך חייב, כי היה יכול להיות כך בעיר, אלא אפילו החולקים על הנתיבות בזה, ומובא בפתחי חושן שם, מכל מקום כיון שזה ממש לא שייך לדרכים, דהרי זריקת אבנים היא בכל מקום, חייב השואל.

העולה מזה: שאל רכב ונסע, וזרקו עליו ערבים אבנים והזיקו, חייב השואל, ואין זה מחמת מלאכה אפילו לשיטת הרמ"ה שסובר בשואל בהמה לדרך והזיקוה ליסטים, דפטור, דשם מצוי ליסטים דוקא בדרך, אבל אבנים שזרקו הערבים הוא בכל מקום, גם אם היה חונה, ולא מחמת הדרך הוא.

דינים העולים:

א. שאל חתול להרוג עכברים, ואכלן ומת פטור, דהוא מתה מחמת מלאכה. מזה למד הרמ"ה דפטור אפילו שלא המלאכה המיתתה, אלא מתה בשעת המלאכה, ופוטור גם בשואל בהמה לדרך ידועה, ובאו ליסטים בדרך ההיא. והרא"ש סובר, דדוקא בחתול, שבאותה מלאכה מתה,

הנה הש"ך מביא את קושיית הרמב"ן שמקשה, מדוע התורה פטרה שואל במתה מחמת מלאכה, והרי הדברים קל וחומר, דאם מתה מחמת עצמה חייב אף על פי שמלאך המוות היה הורגה בכל מקום, חייבה תורה את השואל, שאין לך אונס גדול מזה שהיה קורה בכל מקום, קל וחומר כשמתה מחמת מלאכה שהוא שיעבד אותה למלאכה בודאי יש לפטור, ומתוך הרמב"ן דבאמת בודאי שואל חייב באונסין, אבל אם האונס בא על ידי פשיעת המשאיל, רק אז פטור השואל, וזה הגיוני מאוד, שאם המשאיל הוא זה שהביא את האונס יש לפטור את השואל, והנה בהמה שאינה מסוגלת לעשות מלאכה מסוימת כי היא חלשה, והמשאיל יודע זאת והשאילה לשואל, הרי המשאיל פשע, וזה הטעם שמתה מחמת מלאכה פטור.

לפי זה כותב הש"ך, אפילו שבדרכים יש ליסטים ולא בעיר, מכל מקום אין בזה פשיעה של המשאיל, שהרי לא פשע מידי, וכולם יודעים שבדרכים יש ליסטים וחיות, אבל הבהמה בעצמה בריאה וראויה ללכת בדרכים, אלא שיתכן שיהיה לה אונס, ועל זה חייבה התורה את השואל באונס, אם כן לפי הרמב"ן אין כל סברא לפטור את השואל אם היו ליסטים בדרכים.

אלא שהוקשה לש"ך לפי זה איך יפרש הרמב"ן הא דאיתא בגמרא בשאל חתול להרוג עכברים ואכלן דפטור, והרי החתול היה בריא דיו להרוג עכברים, ומה פשע המשאיל, ומבאר הש"ך דשאני התם, שהשאילה לצורך עכברים, וכוונתו, שכיון שטבע החתול לאכול עכברים, אם כן שאל את החתול למלאכה שתמות ממנה, לכן לא חייב השואל, כי על דעת כן שאלה, מה שאין כן ליסטין בדרכים, הוא אונס נפרד, זה תוכן דבריו.

ועפר אני תחת כפות רגליו של אדוננו מאור ענינינו הש"ך, אבל כדי ליישב שיטת הרמ"ה נראה, דגם הרמ"ה סובר כטעם הרמב"ן, ומכל מקום סובר שפטור בשואל לדרך מהטעם דלהלן. דהנה, מהמעשה של החתול מוכת, שאפילו לרמב"ן, אין הפטור דוקא אם הבהמה לא בריאה למלאכה, אלא אפילו אם מחמת המלאכה באה האונס, היא גם בכלל פשיעה של המשאיל, והכונה, שהשאילה למלאכה שמחמתה היא מתה, הרי זה כעין פשיעה, אם כן לפי זה הוא הדין במשאילה לדרכים, שכל הדרכים בחזקת סכנה, ויש בהם ליסטים וחיות, גם כן הוי כעין אכלה עכברים שמחמת המלאכה באה האונס, זה שיטת הרמ"ה לפי ביאור הרמב"ן.

העולה מזה: הרמב"ן כתב, שהטעם שמתה מחמת מלאכה פטורה, אף על פי שבכל אונס שואל חייב, כיון שמתה מחמת פשיעת המשאיל שלא היתה ראויה למלאכה. ומבאר הש"ך,

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

אף על פי שבכל אונס שואל חייב, כיון שמתה מחמת פשיעת המשאיל שלא היתה ראויה למלאכה. ומבאר הש"ך, שלפי זה הטעם, בחתול שאכל עכברים שפטור, כי סוף סוף שאל להרוג עכברים, ודרכו של חתול לאכול העכברים ולמות, הרי זה כפשיעה.

ו. אבל אם שאל בהמה לדרך ונאנס בליסטים, לפי טעם הרמב"ן, אין זה מתה מחמת מלאכה לפיכך חולק על הרמ"ה שפוטור. ולולי דמיסתפינא אמינא ליישב, דהרמ"ה סובר, שגם שואל לדרך שמצוי ליסטים, הרי זה כעין פשיעה, כמו חתול להרוג עכברים, שהרי מצוי שהליסטים יזיקו.

ז. שאל רכב ונסע, וזרקו עליו ערבים אבנים והזיקו, חייב השואל, ואין זה מחמת מלאכה אפילו לשיטת הרמ"ה שסובר בשואל בהמה לדרך והזיקוה ליסטים, דפטור, דשם מצוי ליסטים דוקא בדרך, אבל אבנים שזרקו הערבים הוא בכל מקום, גם אם היה חונה, ולא מחמת הדרך הוא.

אבל לא בשואל לדרך ובאו ליסטים, שיכולים לבוא בכל מקום. והמחבר פוסק כהרמ"ה, והרמ"א מביא את שיטת הרא"ש.

ב. מלשון הטור והשלחן ערוך מוכח שהרמ"ה אינו פוטור אלא בשואל בהמה לדרך ידועה, אבל שאל לדרך סתם, אפילו שרק בדרכים יש ליסטים, לא הוי מתה מחמת מלאכה, דלא שאלה לדרך ידועה.

ג. מדברי שער המלך מבואר, שכל אונס שאינו בא אלא בשעת המלאכה, הוי כמתה מחמת מלאכה, ולכן פוטור שאל קדרה לבשר בשר, והכניס כף חולבת, ומוסיף שאפילו הרא"ש מודה בזה.

ד. הטעם שהשואל כלי בשר והכניס כף חולבת הוי כמתה מחמת מלאכה, אף על פי שלא רגיל להיות אונס זה, מכל מקום, כיון שרק מחמת בישול נעשה הכלי טרפה, נמצא שמחמת מלאכת הבישול בא האונס.

ה. הרמב"ן כתב, שהטעם שמתה מחמת מלאכה פטורה,

